

ІННОВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ НАВИКІВ КОМУНІКАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОКОЛІННЯ «ЗУМЕРІВ» В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ТЕХНОЛОГІЇ ЗАСТОСУВАННЯ СТЕНДАПІВ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА

INNOVATIONS IN THE FORMATION OF COMMUNICATION SKILLS IN THE EDUCATORS OF THE "ZOOMERS" GENERATION IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: TECHNOLOGIES OF USING STAND-UPS AT THE LESSONS OF LAW

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти – методичному та дидактичному обґрунтуванню застосування на уроках правознавства інноваційних методів навчання, зокрема - стендапів. Аналіз загального культурного контексту сучасної молоді, котрій цілком закономірно здійснює суттєвий вплив на усі соціально спрямовані сфери життєдіяльності людини, зокрема й освіти, дозволив комплексно розглянути аспекти доцільності застосування інноваційних технологій навчання суспільних дисциплін, мотивації здобувачів освіти до навчального процесу. У статті розкривається сутність таких понять як "зумери", "альфа", інноваційні методи навчання, стендапи. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах імплементації у навчальний процес елементів стендапів, як засобів поліпшення результативності такого навчання, опанування здобувачами освіти компетентностей, що передбачено нормами і стандартами освіти. Висвітлюються також проблематика побудови системи умінь, навичок та компетентностей здобувачів освіти, передбачених НУШ за допомогою застосування інноваційних технологій навчання, котрі відповідають сучасним культурним та соціальним тенденціям. Окрім зазначених теоретико-методологічних засад, у статті висвітлений й аспект практичного застосування інноваційних технологій на уроках правознавства. Так, запропоновані приклади імплементації в навчальний процес відеофрагментів та додаткових мультимедійних матеріалів, що містять уривки стендап-виступів відомих українських артистів та коміків ілюструють можливі моделі їх застосування на усіх етапах уроку: засвоєння нового матеріалу, закріплення пройденого, а також для розв'язання правових задач, як одного з найбільш важливих етапів з точки зору компетентнісного підходу до навчання. Робота характеризується єдністю теоретичного, методологічного, дидактичного та практичного аспектів розгляду зазначеної теми.

Ключові слова: покоління «зумерів» та «альфа», інноваційні методи навчання су-

спільних дисциплін, НУШ, формування компетентностей, стендап.

The article is devoted to one of the urgent problems of training future teachers of general secondary education institutions - methodical and didactic justification of the usage of innovative teaching methods, in particular - stand-ups, at the lessons of law. The analysis of the general cultural context of modern youth, which mostly naturally has a significant influence on all socially oriented spheres of human activity, including education, made it possible to consider comprehensively the aspects of the feasibility of using innovative technologies for teaching social disciplines, the motivation of education seekers for the educational process. The article reveals the essence of such concepts as "zoomers", "alpha", innovative teaching methods, stand-ups. The main focus is made on the theoretical and methodological foundations of the implementation of elements of stand-ups in the educational process, as the means of improving the results of such training, mastery of education seekers in the competences provided by educational norms and standards.

The issue of building a system of skills, abilities and competencies of education seekers provided by NUS through the use of innovative learning technologies that correspond to modern cultural and social trends is also highlighted. In addition to the mentioned theoretical and methodological principles, the article also highlights the aspect of practical application of innovative technologies in law studies. Thus, the proposed examples of the implementation of video fragments and additional multimedia materials in the educational process, containing excerpts of stand-up performances of the famous Ukrainian artists and comedians, illustrate the possible models of their application at all stages of the lesson: assimilation of new material, consolidation of what has been passed, as well as for solving legal problems, as one of the most important stages from the point of view of the competence approach to education. The work is characterized by the unity of theoretical, methodological, didactic and practical aspects of consideration of the mentioned topic.

Key words: generation of "Zoomers" and "Alpha", innovative methods of teaching the social disciplines, NUS, formation of competences, stand-up.

УДК 372.832

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.18>

Коляда І.А.,

докт. іст. наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
професор кафедри методології та методики навчання суспільних дисциплін,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Борчук С.М.,

докт. іст. наук, професор,
професор кафедри всесвітньої історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Цейгер І.В.,

студент бакалаврату історичного факультету
Українського державного університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Потужну Українську державу, яка сформується як наслідок перемоги проти російської агресії, активна фаза якої розпочалася 24 лютого 2022 року, та конкуренту економіку, формування якої буде пов'язано з прагненнями передових країн Заходу забезпечити допомогти українському народу створити соціально орієнтовану економіку,

як приклад для російської спільноти привабливого для пересічного громадянина життя, забезпечить спільнота креативно мислячої молодішої генерації українців, відповідальних громадян, активних та підприємливих, згуртованих прагненням успішної реалізації української державницької ідеї. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть

фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Сучасна система освіти України йде у фарватері означених пріоритетів та завдань, залучаючи до навчального процесу підростаючих поколінь інноваційні методи навчання, зокрема – використання стендапів на уроках правознавства.

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Проблема використання інноваційних технологій є предметом дослідження цілого ряду сучасних українських науковців – дидактів. Так, актуальним та проблемним є дослідження Коляди І.А. та Камбалової Я.М. у статті «Використання медійних стендапів у процесі формування правової компетентності та медіаграмотності здобувачів освіти на уроках правознавства. Інноваційна педагогіка» [2]. Інноваційні методи навчання у своїй праці «Інтерактивні технології навчання» досліджувала відома українська вчена Пометун О. [9]. Важливим аспектом побудови комунікативних компетентностей є медіаграмотність, саме вона є предметом дослідження колективу авторів Т. Бакки, О. Буріма, О. Волошенюка та інших «Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства» [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр висвітлених у наукових дослідженнях проблем використання медійних стендапів з метою формування предметно-правової компетентності та медіаграмотності здобувачів освіти у процесі навчання правознавства потребує подальшого дослідження і всебічного аналізу проблема формування комунікативних навиків у здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є аналіз використання інноваційних засобів навчання правознавства, зокрема стендапів, у процесі формування навиків комунікації при вивченні правознавства у здобувачів освіти покоління «зумерів» у закладах загальної середньої освіти в умовах Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання у сучасній українській школі не мотивує юне покоління українців (покоління «зумерів» (народжені приблизно з 1995 по 2010 рр.) та покоління «альфа» (народжених після 2010 року (до 2025)) до навчання. Проблема низького рівня пізнавального інтересу у здобувачів освіти до отримання нових знань була завжди та наразі залишається актуальною та важливою. Так як процес навчання двосторонній, і тільки у симбіозі учитель – подає навчальну інформацію, організовує освітній процес, здобувач освіти – працює над усвідомленим засвоєнням знань, відбувається реалізація нових академічних досягнень. Розуміємо, що якість та формат використання різноманітного

дидактичного матеріалу відіграє одну із важливих ролей у приверненні уваги здобувача освіти та його зосередженні на інформації і формуванні пізнавального інтересу до навчальної дисципліни, особливо правознавства, зміст якої є достатньо теоретичним і складним для сприйняття здобувачами освіти цієї вікової категорії.

Нова українська школа передбачає створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме здобувачам освіти не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, в якій приємно навчатися українцям – здобувачам освіти покоління «зумерів» та покоління «альфа». Це школа, в якій прислухатимуться до їхньої думки, навчатимуть критично мислити, не бояться висловлювати власну думку, але при цьому бути відповідальними громадянами [6].

У реалізації концептуальних засад Нової української школи велика відповідальність покладається на вчителя, бо він має досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проектах.

Нова українська школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії юного українця [6].

Нові завдання шкільної освіти в Україні, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці. Особливої актуальності це набуває в умовах, коли в усьому світі, і в Україні зокрема, до активного громадянського життя вступає так зване покоління «зумерів» (а за ним уже підходить покоління «альфа»), яке повністю народилося в епоху глобалізації та постмодернізму.

В англійській мові слово виникло як поєднання слова boomer і букви Z, яка описує покоління. Boomer – це також назва покоління, але того, яке народилося після Другої світової війни. Зараз бумери вже бабусі й дідусі, і часто не встигають за сучасними трендами. І коли вони висловлюють свої застарілі погляди, молодь може саркастично

відповідати: OK boomer (окей, бумер). Інтернет, авжеж, створив у відповідь слово zoomer, яким на початку зневажливо називали представників молодого покоління, які сидять удома, не хочуть працювати й багато скаржаться на життя. Нині зумер став більш нейтральним терміном, яким молодь описує своє покоління та притаманні йому риси. Приклад: Zoomers are most likely to want to work remotely. – Зумери, скоріш за все, хочуть працювати віддалено.

Згідно з дослідженнями Н.Хоу та У.Штрауса, через кожні 20-25 років народжується генерація з абсолютно інакшими цінностями і світоглядом. Наслідком цього є різні соціально-політичні фактори. Впливає на поведінкові принципи нового покоління і економічна ситуація. Історія людства циклічна і вибудовується на піках економічних підйомів і криз. Рамки одного такого періоду охоплюють 4 покоління. Проте ключовим рушієм соціальних змін є науково-технічний прогрес, наслідком якого і стало покоління «зумерів». Вік зумерів – від 11 до 25 років. Відповідно вони були народжені в період з 1996 по 2010 рр. [14].

Це покоління не бачили перебудови і економічних труднощів, вони росли і дорослішали разом з розвитком технологій. «Зумери» не уявляють своє повсякденне життя без гаджетів і швидко освоюють будь-яку технологічну новинку [14].

Покоління «зумерів» – це покоління, яке значно відрізняється від попередніх поколінь: самостійністю суджень, креативністю у пошуках джерел інформації, мобільністю мислення, невід'ємною частиною повсякденного життя яких є «технології майбутнього». Покоління «зумерів» впевнено почуваться в широкому інформаційному потоці та вміють відрізнити корисну інформацію від фейкової. Засобами їхнього повсякденного життя з раннього дитинства стає користування такими речами, як інтернет загалом, YouTube, мобільні телефони, SMS і MP3-плеєри. Покоління «зумерів», маючи доступ в інтернет, не обмежується лише користуванням домашнім комп'ютером і може бути доступним в будь-який момент завдяки ноутбукам з інтернет-модемами, планшетами, мобільним телефонам, смартфонам, смарт-годинникам, таким пристроям як Google Glass або ігровим приставкам, таким як PlayStation 4, Xbox One, Nintendo Switch [14].

Світогляд закладається саме в родині та у закладах загальної середньої освіти. Саме шкільний вік є періодом найбільш продуктивного формування особистості, її громадянської позиції та моральних якостей. Саме заклад загальної середньої освіти має сформувати у сучасного покоління «зумерів» діяльну модель навчатися впродовж життя. «Кожен має право на якісну та інклюзивну освіту, базове навчання та навчання протягом усього життя, щоб набувати

і підтримувати навички, які дають змогу брати повноцінну участь у житті суспільства та успішно адаптуватися до змін на ринку праці. Кожна людина має право на своєчасну та індивідуальну допомогу для підвищення рівня зайнятості та перспективи самозайнятості. Це передбачає право на отримання підтримки з пошуку роботи, навчання та перекваліфікації», – зазначено у «Принципах Європейського Союзу «Основи соціальних прав».

Сучасному вчителю правознавства варто усвідомлювати, що представники покоління «зумерів» дещо пасивні і самовпевнені, оскільки не докладають значних зусиль для навчання і самореалізації. Це покоління вже не цікавлять підручники і довгі лекції. Все одно вони не можуть продуктивно сприймати інформацію довше, ніж 8-10 хв. Ці діти надзвичайно активні і в той же час занурені в інформаційні технології. Їм нудно слухати вступні частини і доводити теорію, вони прагнуть до реальних знань, які можна використовувати на практиці. Багато вільного часу підлітки шкільного віку проводять за телефонами і комп'ютерами. І вчителям необхідно не ігнорувати цей факт під час організації освітнього процесу. Покоління «зумерів» потребуватиме мультимедійних інформаційних технологій здобуття сучасних знань. Така інформатизація повсякденного життя сьогоденних здобувачів освіти загострює проблему подолання дисбалансу між інтелектуальним розвитком представників покоління «зумерів» і формуванням їхніх світоглядних цінностей [7].

Спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще декілька десятиліть тому, як слушно, виходячи зі свого практичного досвіду, зазначає Наталія Тарасенко, вчителька правознавства, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у розв'язанні соціальних, виробничих і економічних задач. Як зауважують вчені, в умовах інформаційного суспільства необхідним є перенесення акцентів у результатах навчання з принципу адаптивності на принцип компетентності випускників освітніх закладів [11].

Нова українська школа одним із своїх головних завдань ставить подолання застарілого способу навчання, коли використовуються переважно застарілі дидактичні засоби, що не мотивують юне покоління українців та не можуть забезпечити формування всесторонньо розвинутої особистості, яка не тільки відтворює інформацію, а й здатна займатися пошуково-творчою діяльністю і застосовувати знання на практиці [6].

Це вимагає суттєвих змін у підходах до організації освітнього процесу нового покоління громадян нашої держави – покоління «зумерів». Тому освітня діяльність має бути організовано

з урахуванням навичок XXI століття відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій здобувачів освіти: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних) [6].

Особливо важливими в сучасному світі є комунікативні компетентності.

Зануреність представників покоління «зумерів» в інформаційні технології, життя у світі домашнього комп'ютера, ноутбуку з інтернет-модемами, планшету, мобільного телефону, смартфона актуалізує проблему формування комунікативної компетенції.

Формування комунікативної компетенції спрямоване на розвиток культури мовленнєвого спілкування, засвоєння мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування. Розвивати мову дитини, на думку видатного педагога К.Д.Ушинського – це майже те ж, що розвивати її мислення, тому що мова тісно пов'язана з думкою [3].

Компетентність у смисловому значенні охоплює три аспекти: знання, уміння, навички. Термін компетенція широко використовується в наш час там, де йдеться про навчання і виховання. Компетентність – це комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку, знання, уміння, навички; має здатність до творчого вирішення завдань, ініціативності, самостійності, самооцінки, самоконтролю; це сформованість інтелектуальних операцій, спрямованість у діяльності, усвідомленість і мотиваційна насиченість. На кожному віковому етапі компетентність має орієнтовні показники розвитку особистості, тобто різні види компетенції [3].

Виходячи з того, що компетентність є складним утворенням, більшість дослідників виокремлюють у цьому педагогічному явищі певні напрями чи групи. Зупинемося на одному з найважливішому з них.

Комунікативна компетентність – здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння (за Л. Гузєєвим) [3].

Комунікативна компетентність – це вища здатність особистості, яка дає змогу розв'язувати проблеми, що виникають у різних життєвих ситуаціях, це конгломерат знань, мовних та позамовних умінь і навичок спілкування, набутих особистістю під час природної соціалізації, навчання та виховання (за Ю. Ємельяновим) [3].

Комунікативна компетентність містить оволодіння мовами та способами взаємодії з людьми, навички роботи в групі. Здобувач освіти має вміти відрекомендувати себе, написати листа, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію тощо. Комунікативна компетентність містить три складові: мовну, мовленнєву й соціокультурну.

Комунікативна компетентність – певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують

ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування. Вона формується в умовах безпосередньої взаємодії, оскільки є результатом досвіду спілкування між людьми, та опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно, з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. Опанування людиною комунікативних навичок передбачає запозичення з культурного середовища засобів аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності: орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда; спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища; адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації; готовність і уміння будувати контакт з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, уміння і навички конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [3].

Таким чином, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить як складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, уміння, навички.

Провідна роль у формуванні комунікативної компетентності також належить урокам правознавства у закладах загальної середньої освіти. А тому однією з цілей вчителя правознавства у роботі з поколінням «зумерів» є формування інтелектуальної особистості з активною громадянською позицією, яка готова реалізувати свої права та обов'язки, толерантно ставиться до поглядів інших, бути відповідальною перед суспільством і державою за свої вчинки, бути адаптованою до викликів інформаційного суспільства, здатною протистояти маніпулятивним технологіям, активно співпрацювати та взаємодіяти, комунікувати з соціумом.

Нова українська школа – це школа компетентностей, однаково важливих та взаємопов'язаних між собою. Саме тому важливим аспектом сучасної освіти в рамках НУШ є застосування інноваційних технологій навчання, які відповідатимуть сучасним культурним, соціальним тенденціям. Серед таких технологій важливе місце посідає використання на уроках популярних серед сучасної молоді соціокультурних феноменів: мемів, стендапів, флешмобів, муралів, Тік-Току тощо.

Учнівська молодь XXI-го століття – незалежна, бунтарська та смілива. Це покоління виросло під

наглядом сенсорних екранів і не так болісно приймають виклик онлайн-освіти, як їхні наставники та вчителі. І ось логічне запитання – як їх навчати та мотивувати? Які методики, секрети та лайфхаки допоможуть вчителю знайти до них ключ? У цьому контексті найбільш продуктивною технологією, за допомогою якої можна сформулювати нову інноваційну особистість, є технологія розвитку критичного мислення.

Критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення та завершується прийняттям рішення.

На уроках правознавства технологію розвитку критичного мислення забезпечують реалізувати такі прийоми, як «мозковий штурм», «коло ідей», «мікрофон», «Сократівська бесіда», тощо [11].

У цьому контексті важливим є також особистісно орієнтований підхід у навчанні, адже просте використання інноваційних технологій на уроках не може бути самоціллю. Окрім власне освітніх цілей уроку правознавства, важливими є і комунікативні завдання. Приміром, сміх вчителя засвідчує здобувачам освіти, що він відчуває ті ж почуття, що й вони, і це робить його для них доступнішим та надійнішим. А спільний сміх однокурсників – ефективний спосіб командоутворення. Юні українці-здобувачі освіти реагують одне на одного позитивніше, коли разом над чимось сміються. Обмін жартами дарує їм приємні спогади про спільноту. У цьому контексті однією із інноваційних технологій використання гумору є використання на уроках правознавства такої форми гумористичного жанру, що має популярність серед молоді, як стендапи.

Стендап, будучи жанром комічного дискурсу, є, можливо, найстарішою, найуніверсальнішою, і водночас найпростішою, і найзначимішою формою гумористичного вираження. Це найчистіша комунікація між публікою та коміком, яка виконує по суті ті самі соціальні та культурні ролі в практично всіх відомих суспільствах минулого та сьогодення [4].

Першим, хто спробував визначити зміст поняття «стендап-комедії», вважається Лоренц Мінц, який визначав стендап, як зустріч аудиторії та одного стоячого на сцені виконавця, який поводить себе комічно та/або говорить кумедні речі безпосередньо аудиторії; якому не допомагають ні костюми, ні реквізит, ні художнє оформлення тощо. Також науковець наголошує на відносній безпосередності комунікації між коміком та аудиторією і пропорційній важливості комічної поведінки та діалогу, на відміну від розвитку сюжету та ситуації [4].

Стендап – це сольний гумористичний виступ перед живою аудиторією, один з жанрів розважальних програм. Часто для таких виступів організовуються спеціальні комедійні клуби (англ. comedy club). Такі шоу відрізняються тим, що на

сцені виступає конференсьє, який спілкується з глядачами, що сидять у залі, на актуальні теми, гостро жартує і навіть задирає присутніх на шоу [4].

У репертуар стендап-коміків, як правило, входять авторські монологи (англ. routines), короткі жарти (англ. one-liners) та імпровізація з залом. З метою викликати сміх аудиторії, коміки включають у свої виступи також музичні, театралізовані фрагменти, черевомовлення, фокуси, етюди та інші засоби [4].

До основних характеристик стендапу належить: діалогічність – в дискурсі досягається за умови взаємодії адресанта і адресата. Адресантом є стендап-комік, а адресатом – глядач. Відносини між адресантом та адресатом є нерівноправні: комік домінує, він задає тон і характер виступу, направляє і вибирає тематику жартів; інформативність – тема жарту повинна бути знайома і добре відома адресату. Жарти відображають дійсність і є інформативно наповненими. Інформація, а також тематика жарту залежить від історичних, соціальних умов. Тематика жартів виступають актуальні питання і проблеми людини і суспільства в цілому. В американській культурі тематика жартів досить різноманітна. Найбільш популярні теми – політика, релігія, жарти про сексуальні меншини, сімейні стосунки, друзів, дітей, тварин та інші; цілеспрямованість – будь-який дискурс має певну мету. Вибір вербальних і невербальних засобів відбувається з орієнтацією на адресата, Головна цільова установка адресанта – розсмішити адресата; до другорядних цілей можна віднести висміювання вад суспільства, критику влади чи групи людей [8, с. 102].

Порівнюючи стендап з театром, можна стверджувати, що виступ у театрі, як правило, є незмінним, незалежно від реакції аудиторії. Тобто, якщо глядачам не подобається те, що вони чують або бачать, вони можуть вийти, але їхня незадоволеність не вносить змін до вистави. У стендапі, однак, якщо глядачі хочуть виразити свою незгоду, вони можуть це робити й роблять. Через присутність зв'язку між виконавцем і аудиторією в стендап-комедії, якщо аудиторії не подобається комедійний актор, вона повідомить про це йому/їй. Отже, відсутність у стендапі “четвертої стіни”, уявної стіни між актором та глядачем, дає змогу говорити про його демократичність. [11]

Стендап виступи, використання фрагментів стендапу на уроках правознавства сприяють поліпшенню ефективності засвоєнню навчального матеріалу здобувачами освіти, підвищують пізнавальний інтерес, адже унаочнюють, урізноманітнюють інформацію, привертають увагу здобувачів освіти звичним для них форматом її подачі. При цьому може мати доцільність як побудова усього уроку в форматі стендап-виступу, так і використання уривків уже існуючих в мережі

Інтернет стендапів, доповнюючи їх відповідними коментарями вчителя, завданнями, тематичними бесідами тощо.

Застосування фрагментів стендапів на уроках правознавства фактично обмежуються лише винахідливістю педагога. Загалом, на наш погляд, доцільним може бути використання стендапів або їх фрагментів на будь-якому етапі уроку: з метою засвоєння навчального матеріалу; з метою закріплення вивченого матеріалу; з метою формування практичних компетентностей при розв'язанні правових задач. Розглянемо кожен етап на конкретному прикладі.

При розгляді поняття «державна мова», вчитель може запропонувати здобувачам освіти переглянути такий відеоматеріал (відео 1, [15] Текстова розшифровка уривку: «Ну, сумно, тому що українська мова – це державна мова, вона є в кожній школі, якщо це «прітісненіє» тебе, це «прітісненіє» чого, того, що ти недостатньо освічена людина, там, погано навчався? Нам тепер під всіх таких як ти підлаштовуватись? Бо зараз люди, які, там, не знаю, не вміють рахувати вийдуть на вулицю і такі: «Э... Безобразіе, безобразіе... Я была в магазине и там цифры на кассе. А если я не умею считать? Если моя мама не считала никогда? И вообще, если так исторически сложилось, что никто не считал в нашем регионе. И Шарий говорит, можешь не считать. Если я хочу просто показывать цифры. Отак цифра. Отак цифра. Отак... Ні, чувак, просто вивчи мову»). Після перегляду фрагменту стендапу вчитель коментує сюжет стендапу, використовуючи прийом розповіді: «Державна мова – офіційно визнана Конституцією та іншими нормативно-правовими актами мова здійснення правотворчої, правозастосовної та іншої публічної (освіта, наука, культура) діяльності. Згідно зі статтею 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (стаття 11 Конституції України)».

Висвітлюючи тему «Народне волевиявлення», вчитель може запропонувати здобувачам освіти переглянути наступний відеоматеріал (відео 2, [15] Текстова розшифровка уривку: «Вибори. Після Лукашенка починаєш цінувати таку штуку, як вибори. В Україні на місцеві вибори прийшло 34% людей в Києві, в принципі це всі місцеві в Києві, у інших проблеми з пропискою були. Але по Україні це якраз була така явка дуже низька. Я виступав у Вінниці перед місцевими виборами і я спитав: «Хто йде на вибори, підніміть руку». Один чоловік підняв руку в залі. Я питаю його: «За кого ви голосуєте?», він каже: «За оцього вот тіпа».

Я кажу: «Ну вітаю його. Стовідсоткова перемога скоріш за все, бо більше ніхто не прийде, ти вирішуєш, походу, що буде у Вінниці відбуватися». І я раніше переживав, що аполітичність українців це погано, треба якось заганяти їх там на вибори, тепер, після цієї історії я розумію, що це навіть плюс, тому що я цікавлюсь політикою, українці все менше цікавляться, значить є маленька ймовірність, що в майбутньому на виборах обиратимуть тільки я. Це буде мій парламентський вибір. Я люблю йти по місту і уявлять, що все реклама на банерах лише для мене. «Антон, підніму тобі зарплату». «Антоха, дешевий газ лише тобі, окрема труба йде». І великий такий банер Слуги Народу: Україна – це ти»). Фрагмент стендапу вчитель доповнює інформацією, використовуючи прийом характеристики: «Чинна Конституція України визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Виходячи з цього, можна виділити такі особливості народовладдя в Україні, як: **по-перше**, це здійснення влади народом відбувається через органи державної влади та органи місцевого самоврядування; **по-друге**, народ, не поділяючи ні з ким своєї влади, здійснює її самостійно й незалежно виключно у своїх інтересах; **по-третє**, вищими формами безпосереднього здійснення народом влади визначено вибори й референдуми, на основі яких забезпечується формування інтересів у суспільстві, узгодження цих інтересів, вияв волі народу.

Однак, існує також ряд проблем з функціонування системи народного волевиявлення. Яскравим прикладом є продемонстрований відеоматеріал, у котрому комік влучно вказує на проблему низької явки на виборах, що ставить під сумнів сучасну систему політичної репрезентації як таку».

При формування поняття «заповіт» вчитель пропонує переглянути фрагмент Різдвяного випуску «Розсміши Коміка», 2018, зокрема виступ Мандзюк Валерії (м.Тячів) та відповісти на запитання: Як із сюжету стендапу ви сформулюєте визначення змісту поняття «заповіт» та «спадщина»? Хто є сторонами заповіту? Підстави набуття спадщини? Хто належить до першої черги спадкоємців? Текстова розшифровка виступу: «Моя мама живе у прагненні видати мене заміж. Мої сестри уже давно повиходили заміж. Одна у 14, друга – у 16. Мені – 20 і вони у шоці, як я дожила до такого віку і нікого не родити. Я придумала як мені одговорятися. Коли вона мені каже «Коли ти вийдеш заміж?» Я відповідаю: «Коли ви перепишете на мене хату». Мама: «Коли ти уже когось приведеш і ви уже розпишетесь?». Я їй у відповідь: Мамо, давайте я приведу нотаріуса і розпишетесь ви». Мама: «Коли тебе уже забере жених чи якась нечиста сила?». Я їй у відповідь: «Давайте нехай вас спочатку забере Бог, а я потім про себе подбаю». Якось мама каже: « Уся твоя

донечка проблема полягає у тому, що ти дуже погано говориш, у тебе некрасива дикція. Ти ж можеш бути як Леся Українка, будь мелодійна та милозвучна». Я мамі відповідаю: «Мамо, будьте як отой Тарас Шевченко напишіть уже той заповіт!»

З метою закріплення вивченого матеріалу вчитель може запропонувати здобувачам освіти виконати такі дидактичні завдання: розв'язати тестові завдання, підготувати відповіді на репродуктивні запитання, відповідь на проблемне питання, використавши стендап як засіб навчання.

Так, одним з прикладів може стати таке завдання: «Встановіть відповідність між фрагментом стендапу та правовим поняттям» (відео 3, 4 та 5 [10], [11]).

<p>А. відео 3, [16]. Текстова розшифровка уривку: <i>Свій перший бізнес Ілан Маск вирішив робити у 17 років. Для цього йому потрібно було 100 тис. доларів. У нього не було таких грошей, тому він попросив у дяді. У дяді теж не було таких грошей, але він дав тільки половину. 50 тис. доларів 17-річному чуваку на бізнес в інтернеті. Коли інтернет був... Ніде не був. В двох дослідницьких інститутах у 1989 році. І, ну, тіпа, він дав ці бабки йому, і я подумав: «В мене інша була ситуація...». Я якось дяді дав 150 грн, а коли я його спитав через рік, де гроші, він сказав: «Не було такої фігні, малий»...</i></p>	<p>1 дорожньо-транспортна пригода</p>
<p>Б. відео 4, [17]. Текстова розшифровка уривку: <i>Я потрапив аварію, все гаразд, але ось, що мене здивувало. Значить, сижу я, заповнюю документ, такий «Протокол дорожньо-транспортної пригоди». І я такий: «Пригода, блін...». А я, значить, Індіана Джонс. Дорожньо-транспортна пригода... Дорожньо-транспортна пригода, на мій погляд, це коли ти на автовокзалі в Києві купив собі біляш, з'їв його, і сів в маршрутку до Одеси...</i></p>	<p>2 свідок</p>
<p>В. відео 5, [16]. Текстова розшифровка уривку: <i>Мені здається, моя дружина – найгірший свідок злочину у світі. Щось трапилось, вона стала свідком злочину, і потім детектив, слідчий питає: «Ну, змалюйте, опишіть, будь ласка, злочинця»... Склейка, через годину він сидить, ридас і такий: «Тобто ви стверджуєте, що за кермом була лисиця, блін?!». Вона така: «Ну ви, чоловіки, взагалі нічого не розумієте. Ну я ж кажу, я ж кажу, не лисиця. Погляд лисиці, погляд...»</i></p>	<p>3 позика</p>
	<p>4 шлюб</p>

Одним з важливих елементів у вивченні

правознавчих дисциплін є формування практичних і комунікативних компетентностей. Реалізації цієї складової у навчанні правознавства допомагає розв'язування правових задач У навчальній програмі дисципліни «Правознавство. Практичний курс» зазначено, що «пізнавальна діяльність здобувачів освіти на уроках з курсу правознавства має включати ... груповий і індивідуальний аналіз правових ситуацій; формулювання і аргументацію здобувачем освіти власного погляду з посиланням на норми права; застосування набутих знань для визначення відповідного закону способу і порядку дій в конкретних ситуаціях...» [1].

Застосування стендапів, однак, аж ніяк не втрачає своєї актуальності на цьому етапі уроку. Так, вчитель пропонує розділити клас на групи-експертів і запропонувати проаналізувати інформацію зі стендапу і підготувати відповіді на ряд запитань. Наприклад: «Перегляньте відеоматеріал та вкажіть, які права, забезпечені Конституцією України було порушено особою? До якого виду прав вони належать? Визначте зміст, порушених прав особи і громадянина (відео 6, [16]). Текстова розшифровка уривку: *Ситуація. Я їхав в метро, і зайшов до вагону, сів поряд з хлопцем, а поряд з ним сиділа дівчина-мусульманка у паранджі. На іншій зупинці зайшов дуже п'яний, здоровий, двометровий мужик, він взявся за поручень, отак схилився над дівчиною, і такий: «Шо ти!? Шо-о-о ти!? Терористка!». І я сиджу таки... Так, стоп, це вже якась агресія, треба щось робити, ну, а мозок такий: «Та зачекай. Ну, може він просто питає як вона, не жарко їй в платку?». І я такий: «Ну добре, подивимось, що буде далі». І він схиляється над нею ще нижче, і такий: «Как же ж ви задовбали, мусульмани, блін... Поприїжджають зі своєї Греції блін... Армяни вонючі, румини...». І там просто рандомно образи йдуть, і я такий: «Ну все, потрібно вставати, захищати...», а мозок такий: «Та зачекай... От ти полізеш, почнеш перший бійку, приїде поліція, скаже: хто перший почав, скажуть – ти, ти будеш винний... От хай тільки її торкнеться...». І дівчина дуже сильно злякалася, вона ось так притиснула до себе сумку, і в якийсь момент цей чувак хапає її за сумку і такий: «Шо там?! Шо-о-о там?! Бомба?!». І я такий: «Блін, чувак, все, ну це вже, ну, занадто, шо ти робиш, ми зараз зірвемось нахрін, ну... Ти ж трошки контролюй себе...»* Відповідь: *Право на повагу до гідності (Стаття 28), Право на свободу світогляду і віросповідання (Стаття 35))*.

Сучасному вчителю правознавства сьогоднішня українська стендап-індустрія може запропонувати десятки талановитих та дійсно смішних артистів, які виступають рідною мовою. Серед крутих українськомовних стендаперів, котрі точно варті уваги пропонуємо: Сергія Чиркова – переможець Kyiv International Stand Up Comedy Week

2019, резидент «Підпільного стендапу» та сценарист; займатися комедією Сергій почав майже шість років тому, у рідних Сумах, згодом переїхав до столиці та доволі швидко став одним із найбільш популярних українських стендаперів; Сергій Ліпка, який серйозно почав займатися стендапом у 2015 році, під час строкової служби в армії; Єгор Шатайло у стендапі вперше спробував себе в 2015 році – під час відкритого мікрофону в одному з київських барів. Теми для жартів Єгор бере з життєвих ситуацій, особистого досвіду або ж просто вигадує. Головний принцип стендапера – не чекати на натхнення, а вперто й старанно працювати над матеріалом; Андрій Пілат – стендапер із Чернівців, який поєднує кар’єру коміка з художнім мистецтвом. А ще Андрій Паліт – співзасновник «Вільного стендапу» та неймовірно талановитий комік. Хлопець має порушення мовлення, але не соромиться власного заїкання та постійно обіграє це під час виступів; Антон Тимошенко свою історію появи в стендапі називає «заплутаною». У студентські часи його висунули від факультету на конкурс «Містер КНУ». Тоді Антон прийшов на виступ із монологом про стосунки. Зала вибухнула від сміху, а ось на відкритому мікрофоні ті самі жарти студента лунали в абсолютну тишу. Але на цьому хлопець не зупинився. У 2016 році йому з третьої спроби вдалося перемогти на проєкті «Розсміши коміка». А через два роки він успішно захистив диплом магістра політології, дослідивши, як за допомогою жартів та гумору можна впливати на політичні процеси. Та замість кар’єри політолога Антон обрав інший шлях – український стендап. Сьогодні Тимошенка можна впевнено назвати одним із найпопулярніших коміків країни, а його головна фішка – жарти на політичну тему [18].

Висновки та подальші перспективи дослідження. Отже, використання стендапів, як інноваційний засіб навчання правознавства має посприяти поліпшенню засвоювання здобувачами освіти навчального матеріалу, унаочнює навчальну правознавчу інформацію, сприяє формуванню ключових мотиваційних, функціональних та соціальних, комунікативних компетентностей, як загального результату освітньої діяльності здобувачів освіти, як важливої компетентності сучасної генерації українців покоління «зумерів», реалізуючи основні концептуальні завдання Нової Української школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-rovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 14.01.2023).

2. Коляда І.А., Камбалова Я.М. – Використання медійних стендапів у процесі формування правової компетентності та медіаграмотності здобувачів освіти на уроках правознавства. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 48, т. 1. С. 88-92.

3. Комунікативна компетентність. *Sites.google.com* : веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/komunikativna21234567890> (дата звернення 14.01.2023).

4. Лобова О. К., Найдіна Є. С. Жанрова система комічного інституційного дискурсу. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Сер. «Філологічні науки»*. Мовознавство №9, 2018. С. 117–119.

5. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенко, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенко. – К.: ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.

6. Нова українська школа / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 14.01.2023).

7. Переверіте, чи добре ви розумієте та навчаєте покоління Z і Альфа. *Освіторія* : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/perevirte-chy-dobre-vy-rozumiyete-ta-navchayete-pokolinnya-z-i-alfa/> (дата звернення 14.01.2023).

8. Пишко О. Л. Аналіз і розв’язання правових ситуацій на уроках з практичного курсу правознавства як засіб формування правових умінь дев’ятикласників. *Права людини та громадянина: матеріали доп. учасн. Всеукраїнської наук.-практ. конф., Ніжин, 2012*. С. 221-223.

9. Пометун О., Пироженко Л. *Інтерактивні технології навчання: теорія і практика*. Київ, 2002. – 136 с.

10. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник*. Видавництво А.С.К. Київ, 2004. 192 с.

11. Тарасенко Наталія. Шляхи формування громадянської компетентності учнів через розвиток критичного мислення на уроках правознавства. *Матеріали доп. учасн. Інтернет-конф., відділ освіти Гайворонської РДА, 2016*. URL: http://gromadjangayvoron.blogspot.com/2016/01/blog-post_78.html (дата звернення 14.01.2023).

12. Т. В. Пилипчук *Історія зародження стендапу та його популярність на Заході*. *Seanewdim* : веб-сайт. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/The-history-of-stand-ups-origin-and-its-popularity-in-the-West-T.-V.-Pylypchuk.pdf> (дата звернення 14.01.2023).

13. Філіпенко Т. М. *Правознавство: (проф. рівень): підруч. для 10-го кл. закл. заг. серед. освіти / Т. М. Філіпенко, В. Л. Сутковий*. Київ: Генеза, 2018. – 352 с.

14. Як навчати покоління Z? *BUKI* : веб-сайт. URL: <https://buki.com.ua/news/pokolinnya-z/> (дата звернення 14.01.2023).

15. Антон Тимошенко – «Поза Політикою» | Сольний стендап концерт | Підпільний стендап. *Youtube* : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GTWj8lbDjba> (дата звернення 14.01.2023).

16. Артур Петров – Сольний стендап концерт – "Чий ти?" | Підпільний Стендап. *Youtube* : веб-сайт. URL: https://www.youtube.com/watch?v=kl_SXr27Xsl (дата звернення 14.01.2023).

17. Стендап | Ден Че. Про сімейні труси, курси для справжніх чоловіків та ДТП. *Youtube* : веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hP6phHsm3r8> (дата звернення 14.01.2023).

18. «Варто грати за своїх». Українські стендап-коміки, які круто жартують рідною мовою? *#ШОТАМ* : веб-сайт. URL: <https://shotam.info/var-to-hrati-za-svoikh-ukrainski-stendap-komiky-i-aki-kruto-zhartuiut-ridnoiu-movoiu/> (дата звернення 14.01.2023).